

Iran's Role in Eurasian Energy Transit Corridors and Their Impact on the Country's Geopolitical Power

Alice Asadorian¹

Harmik Nazar²

Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Islamic Azad University, Tehran North Branch, Tehran, Iran

Email: dr.aliceassadorian@gmail.com

² Department of Political Science, Islamic Azad University, Tehran South Branch, Tehran, Iran

Email: harmik.nazar@iau.ir

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article type: Research paper Receive : 25 February 2026 Revised: 25 April 2026. Accepted: 26 May 2026. Published: 26 June 2026. Keywords: Iran, energy geopolitics, transit corridors, Eurasia, geopolitical power, energy security.	Iran's unique geopolitical and geoeconomic position in Eurasia has placed the country at the center of global transit routes. It is situated within the "strategic energy ellipse," between three major centers of energy consumption: the European Union, China, and India. This pivotal position strengthens Iran's potential to become a "Eurasian logistics hub" through initiatives such as the International North-South Transport Corridor (INSTC) and the Belt and Road Initiative (BRI). The main research question of this article is: How is Iran's role in Eurasian energy transit corridors defined, and how does this role contribute to strengthening the country's geopolitical power? In response, the central hypothesis is that the greater Iran's participation and role in Eurasian energy transit corridors, the greater its geopolitical power and regional and international bargaining capacity will be. This study aims to examine Iran's role in Eurasian energy transit and analyze its impact on the country's geopolitical power through the theoretical framework of the Copenhagen School. The research adopts a descriptive-analytical approach, integrating data analysis with the perspective of international political economy. The findings indicate that linking the economic interests and energy security of consumer countries to Iran's national security can enhance the country's national security. However, challenges such as international sanctions, inadequate domestic infrastructure, and the emergence of competing corridors, including the Zangezur Corridor and the India-Middle East-Europe Economic Corridor (IMEC), pose serious threats to Iran's comparative advantages and central role. Adopting an interactive geoeconomic approach and pursuing active transit diplomacy are therefore essential to revitalizing Iran's geoenergy potential and addressing these challenges.

Introduction

In the twenty-first century, geopolitical power and national security have increasingly become intertwined with geoeconomic factors, particularly energy transit and international connectivity. Owing to its strategic geographical location, substantial oil and natural gas reserves, and proximity to major energy-producing and consuming regions, Iran has the potential to play a significant role in Eurasian transit corridors. Initiatives such as the International North–South Transport Corridor (INSTC) and China’s Belt and Road Initiative (BRI) offer opportunities to strengthen Iran’s regional connectivity and geopolitical influence. However, international sanctions, infrastructure deficiencies, institutional coordination problems, and competition from alternative corridors have constrained Iran’s ability to capitalize on these advantages. This study examines how Iran’s participation in Eurasian energy transit corridors may contribute to its geopolitical power and national security.

Research Question

How is Iran’s role in Eurasian energy transit corridors defined, and how does this role affect the country’s geopolitical power and national security?

Research Hypothesis

The greater Iran’s participation and role in Eurasian energy transit corridors, the greater its geopolitical power and regional and international bargaining capacity, particularly through the creation of mutual economic and energy-security dependencies.

Methodology

This study adopts a descriptive-analytical research method and draws on the international political economy approach to examine the relationship between energy transit, geopolitical power, and national security. Its theoretical framework is based on the Copenhagen School, particularly the Regional Security Complex Theory and the concept of security interdependence. This framework is used to analyze how energy and transit connections may link Iran’s security interests with those of regional and international actors.

Results and Discussion

The findings suggest that Iran’s geographical position and energy resources provide significant potential for participation in major Eurasian transit networks, particularly the INSTC and the BRI. Greater involvement in these corridors could strengthen Iran’s regional connectivity, expand its economic and diplomatic options, and increase its bargaining capacity. Energy and transit cooperation may also create mutual dependencies that connect Iran’s national security with the economic and energy-security interests of partner countries. Nevertheless, these potential benefits are constrained by international sanctions, insufficient transport infrastructure, institutional and customs-related obstacles, and competition from alternative routes, including the Zangezur Corridor and the India–Middle East–Europe Economic Corridor (IMEC). Consequently, geographical advantages alone are insufficient to guarantee geopolitical influence; effective infrastructure development, coordinated policymaking, and active transit diplomacy are also essential.

Conclusion

Iran’s participation in Eurasian energy transit corridors has the potential to strengthen its geopolitical position, enhance its bargaining capacity, and contribute to national security through greater regional connectivity and security interdependence. However, realizing this potential requires addressing infrastructure and institutional weaknesses, improving transit and customs procedures, strengthening pipeline and transport diplomacy, and maintaining balanced relations with regional and global partners. An interactive geoeconomic strategy could help Iran make more effective use of its geographical advantages and energy resources while responding to the growing competition among Eurasian transit corridors.

Keywords

Iran, energy geopolitics, energy transit corridors, Eurasia, geopolitical power, national security, energy security, Copenhagen School, International North–South Transport Corridor (INSTC), Belt and Road Initiative (BRI).

نقش ایران در کریدورهای ترانزیت انرژی اوراسیا و تاثیر آن بر قدرت ژئوپلیتیکی کشور

۱. آلیس آسادوریان

۲. هارمیک نظر

۱. استادیار گروه زبان های خارجه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران

۲. گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی منحصربه‌فرد ایران در اوراسیا، این کشور را در کانون توجه مسیرهای ترانزیتی جهانی قرار داده است؛ به طوری که در «مرکز بیضی استراتژی انرژی» میان سه کانون عمده مصرف‌کننده یعنی اتحادیه اروپا، چین و هند واقع شده است. این جایگاه محوری، پتانسیل تبدیل ایران به «شاهراه لجستیکی اوراسیا» را در پروژه‌هایی نظیر کریدور بین‌المللی شمال-جنوب (INSTC) و ابتکار کمربند و راه (BRI) تقویت می‌کند. سؤال اصلی این مقاله نقش ایران در کریدورهای ترانزیت انرژی اوراسیا چگونه تعریف می‌شود و این نقش چه تاثیری بر تقویت قدرت ژئوپلیتیکی کشور دارد؟ و در پاسخ، فرضیه اصلی اینگونه مطرح می‌شود که هرچه میزان مشارکت و نقش آفرینی ایران در کریدورهای ترانزیت انرژی اوراسیا افزایش یابد، قدرت ژئوپلیتیکی و چانه زنی منطقه‌ای و بین‌المللی کشور نیز افزایش می‌یابد. هدف از این مقاله، بررسی نقش ایران در ترانزیت انرژی اوراسیا و تحلیل تأثیر آن بر قدرت ژئوپلیتیکی کشور با بهره‌گیری از چارچوب نظری «مکتب کپنهاگ» است. پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی بوده که که تحلیل داده‌ها با رویکرد اقتصاد سیاسی بین‌الملل پیوند خورده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اتصال منافع اقتصادی و امنیت انرژی کشورهای مصرف‌کننده به امنیت ملی ایران، باعث افزایش ضریب امنیت ملی کشور می‌شود. با این حال، چالش‌هایی نظیر تحریم‌های بین‌المللی، ضعف زیرساختی داخلی و ظهور کریدورهای رقیب مانند دالان زنگه‌زور و کریدور IMEC، تهدیدی جدی برای مزیت‌های نسبی و نقش کانونی ایران محسوب می‌شوند. اتخاذ یک رویکرد «ژئواکونومیک تعاملی» و دیپلماسی ترانزیتی فعال، برای احیای ظرفیت‌های ژئوانرژی ایران و مقابله با این تهدیدات ضروری است.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۵ صص: ۱-۱۸ واژگان کلیدی: ایران، ژئوپلیتیک انرژی، کریدورهای ترانزیت، اوراسیا، قدرت ژئوپلیتیکی، امنیت انرژی.

مقدمه

تحولات پرشتاب قرن بیست و یکم موجب شده تا مؤلفه‌های قدرت و امنیت از شکل سنتی خود خارج شده و با شاخص‌های دیگری سنجیده شوند که در آن، جایگاه ژئواکونومی در کنار ژئوپلیتیک، اهمیت می‌یابد. از بعد ژئوپلیتیک، ایران گذرگاه شرق به غرب و محل اتصال عمق ژئوپلیتیک شمالی (هارتلند) و عمق جنوبی (ریملند) است (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۰۵). ایران، به واسطه موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد خود، همواره در کانون مسیرهای ترانزیتی جهانی قرار داشته است؛ قرارگیری در محل تلاقی سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا و مجاورت با آب‌های آزاد از طریق خلیج فارس و دریای عمان، این کشور را به یکی از نقاط کلیدی در نقشه حمل و نقل بین‌المللی تبدیل کرده است (فاخری، ۱۴۰۴؛ ۵۰۵).

در قلمروهای جدید ژئواکونومیک، ایران در مرکز بیضی استراتژی انرژی واقع شده و میان سه حوزه مهم مصرف‌کننده انرژی شامل اتحادیه اروپا، چین و هند قرار دارد. این موقعیت جغرافیایی و ذخایر عظیم انرژی (ایران دارای دومین ذخایر بزرگ گاز طبیعی و چهارمین ذخایر بزرگ نفت در جهان است) گره‌خوردگی امنیت انرژی منطقه و جهان به ایران را فراهم می‌سازد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۰۶). مسیرهای ترانزیتی که از ایران عبور می‌کنند، می‌توانند زمان و هزینه حمل و نقل را به طور قابل توجهی کاهش دهند، به ویژه در مقایسه با مسیرهای جایگزین از طریق دریای سیاه یا کانال سوئز (فاخری، ۱۴۰۴؛ ۵۰۶).

با این حال، ایران علی‌رغم برخورداری از این موقعیت ممتاز، در بهره‌برداری بهینه از آن در راستای منافع و امنیت ملی با موانع متعددی از جمله تحریم‌ها، چالش‌های زیرساختی و رقابت‌های منطقه‌ای روبرو بوده است. بنابراین، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤال اصلی است: نقش ایران در کریدورهای ترانزیت انرژی اورآسیا چگونه می‌تواند در ارتقاء سطح قدرت ژئوپلیتیکی و امنیت ملی کشور مؤثر باشد؟ پاسخ به این سؤال از دریچه نظریه مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای و اقتصاد سیاسی بین‌الملل قابل بررسی است (فاخری، ۱۴۰۴؛ ۵۰۶).

پیشینه تحقیق

پژوهش‌های پیشین عمدتاً بر اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ترانزیت انرژی و رابطه آن با امنیت ملی ایران تمرکز کرده‌اند و ضرورت گذار از رویکرد ژئوپلیتیک ایدئولوژیک به گفتمان ژئواکونومیک را برجسته ساخته‌اند.

نوروزی زاده و گودرزی در سال (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ترانزیت انرژی (نفت و گاز) خلیج فارس بر امنیت ملی ایران با بهره‌گیری از نظریه مکتب کپنهاگ به این نتیجه رسیدند که قرارگیری

ایران در مرکز بیضی استراتژی انرژی و اتصال کریدورهای انرژی به کانون‌های مصرف (اروپا، هند و چین)، باعث پیوند امنیت این کشورها به امنیت ملی ایران شده و ضریب امنیت ملی کشور را افزایش می‌دهد. در حالی که پژوهش مذکور تمرکز عمده خود را بر حوزه خلیج فارس و امنیت ملی قرار داده است، مقاله حاضر فراتر از خلیج فارس، به تحلیل جامع کریدورهای کلان اورآسیایی نظیر INSTC و BRI و رقابت‌های نوین موسوم به جنگ کریدورها و پروژه‌های رقیب مانند کریدور IMEC می‌پردازد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰، ۱۰۱).

سلطانی و امیدوارفر در سال (۱۴۰۴) در مطالعه‌ای با عنوان ایران و کریدورهای ترانزیتی اوراسیا رویای موقعیت یا واقعیت‌های ژئوپلیتیکی به بررسی چالش‌های زیرساختی و موانع ژئوپلیتیکی ایران پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم پتانسیل بالای ایران به عنوان هارتلند کریدوری، ضعف در لجستیک داخلی و رقابت قدرت‌های منطقه‌ای جهت تصاحب فرصت‌های ژئواکونومیک، باعث کمرنگ شدن ظرفیت‌های ترانزیتی ایران شده است.

این مقاله برخلاف پژوهش سلطانی که بیشتر بر موانع زیرساختی و عمومی ترانزیت تمرکز دارد، به‌طور اختصاصی بر ترانزیت انرژی و نقش آن در بازتعریف قدرت ژئوپلیتیکی ایران در تقابل با راهبردهای بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک ایران توسط رقبای منطقه‌ای متمرکز است (سلطانی و امیدوارفر، ۱۴۰۴، ۵۲۶).

هوشمند ننه‌کران و رفیع در سال (۱۴۰۴) در پژوهش کریدور شمال-جنوب و نقش آن در اقتصاد سیاسی ایران با رویکرد نئولیبرالیسم به این موضوع پرداختند که فعال‌سازی این کریدور از طریق کاهش هزینه‌ها و افزایش مبادلات تجاری، می‌تواند به روند دلارزدایی و خنثی‌سازی تحریم‌های غرب کمک کند. تمایز اصلی مقاله حاضر با پژوهش مذکور در این است که در اینجا علاوه بر اقتصاد سیاسی، از منظر وابستگی متقابل امنیتی به موضوع نگریسته شده و نقش کریدورهای انرژی در ایجاد اهرم‌های فشار ژئوپلیتیکی برای ایران در نظام چندقطبی جدید تحلیل می‌گردد (هوشمند ننه کران و رفیع، ۱۴۰۴، ۵۷۶).

بهبودی و همکاران در سال (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر تحریم‌ها بر صادرات نفت و گاز طبیعی ایران: تحلیل SWOT به این یافته رسیدند که تحریم‌های بین‌المللی با کاهش سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری، بخش انرژی ایران را فرسوده کرده است؛ آن‌ها راهکار اصلی را توسعه میدان‌های گازی و کاهش اتکا به نفت خام دانستند. در حالی که مطالعه بهبودی رویکردی عمدتاً اقتصادی و مبتنی بر مدیریت داخلی صنعت نفت دارد، مقاله حاضر ترانزیت انرژی را به عنوان یک ابزار قدرت نرم و مولفه‌ای در دیپلماسی ترانزیتی برای مقابله با انزوای ژئوپلیتیکی ناشی از تحریم‌ها واکاوی می‌کند (بهبودی و همکاران، ۲۰۱۸، ۳۷۰).

علیشاهی و سلیمانی در سال (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان دیپلماسی انرژی ایران و سیستم اقتصاد سیاسی بین‌الملل استدلال کردند که اتخاذ مدل دیپلماسی انرژی فعال می‌تواند محدودیت‌های بین‌المللی علیه ایران را کاهش دهد و

ایران را به «هاب انرژی» منطقه تبدیل کند. مقاله حاضر برخلاف پژوهش علیشاهی که بیشتر بر جنبه‌های تئوریک دیپلماسی انرژی تأکید دارد، به بررسی مصداقی و عملیاتی تأثیر کریدورهای جدید مانند دالان زنگزور بر قطع دسترسی‌های ژئوپلیتیکی ایران و ضرورت اتخاذ ژئواکونومیک تعاملی در برابر این تهدیدات نوظهور می‌پردازد (علیشاهی و سلیمانی، ۲۰۲۰، ۱۹۰).

آنچه پژوهش حاضر را از پژوهشهای قبلی متمایز می‌سازد، تأکید همزمان بر نقش قانونی ایران در کریدورهای جامع اوراسیا (INSTC و BRI) در مواجهه با تهدیدات کریدورهای جایگزین و تحلیل پیامدهای آن بر قدرت ژئوپلیتیکی کشور از منظر نظریه وابستگی متقابل امنیتی است؛ زیرا متون موجود عمدتاً به امنیت انرژی خلیج فارس یا یکی از کریدورها پرداخته‌اند و کمتر به تحلیل جامع «جنگ کریدورها» و بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک ایران توجه کرده‌اند.

مبانی نظری تحقیق

چارچوب نظری این پژوهش بر پایه سه مفهوم اصلی شامل ژئوپلیتیک/ژئواکونومیک، امنیت انرژی و نظریه مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای از مکتب کپنهاگ بنا شده است تا بتواند تأثیر ترانزیت بر قدرت ژئوپلیتیکی و امنیت ملی ایران را در یک فضای وابستگی متقابل تحلیل کند.

ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئوپلیتیک انرژی

ژئوپلیتیک بیانگر تأثیر قطعی جغرافیا بر امور تاریخی-سیاسی است و بر اساس دیدگاه نیکوالس اسپایکمن، طرح‌ریزی امنیت سیاسی کشور بر اساس عوامل جغرافیایی تعریف می‌شود. با پایان جنگ سرد، مفهوم قدرت در جغرافیای سیاسی تغییر جهت داد و با یافتن اولویت اقتصاد بر سیاست، واژه ژئواکونومیک برنهاد شد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۱۴). در عصر ژئواکونومی، اهمیت اقتصاد در عرصه جهانی و تشکیل گروه‌بندی‌های منطقه‌ای بر بنیاد اقتصاد، از ویژگی‌های اصلی است (حافظنیا و کاویانی‌راد، ۱۳۹۳؛ ۲۵۳).

ژئوپلیتیک انرژی به مطالعه نقش انرژی بر سیاست، قدرت و روابط دولت‌ها می‌پردازد و مسئله دسترسی به منابع، انتقال انرژی از مکان‌های برخوردار به فضاهای نیازمند و کنترل مسیرهای انتقال، آن را به موضوعی ژئوپلیتیک مهم تبدیل نموده است. با توجه به نقش محوری اقتصاد در روابط جهانی، دیپلماسی انرژی به عنوان یکی از ضروریات استراتژیک، می‌تواند زمینه‌های لازم برای کاهش محدودیت‌های بین‌المللی بر ایران را فراهم آورد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۹۳).

امنیت انرژی

امنیت انرژی به معنای دسترس بودن کافی انرژی برای تداوم حرکت اقتصادی، رفع نیازهای خانگی و حمل و نقل به قیمت مناسب و به نسبت ثابت است. دانیل یرگین معتقد است که این مفهوم برای کشورهای مصرف‌کننده به معنی دسترسی به عرضه کافی با قیمت مناسب و برای صادرکننده به معنای امنیت تقاضا جهت حفظ درآمدهای پایدار است (ساعی و پاشنگ، ۱۳۹۵؛ ۲۳۹). با پیشرفت اقتصاد جهانی، مقابله با چالش‌های احتمالی تهدید امنیت منابع نفت و گاز، خطوط انتقال آن و راه‌های مواصلاتی یکی از ضروریات امنیت اقتصادی است که خود ارتباط تنگاتنگی با امنیت ملی دارد (طباطبایی و فتحی، ۱۳۹۳؛ ۳۰).

نظریه مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای (مکتب کپنهاگ)

مکتب کپنهاگ، دیدگاه سنتی به امنیت که صرفاً بر حوزه نظامی تأکید داشت را به چالش کشیده و گستره امنیت را به مسائل وسیعی از جمله نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بسط می‌دهد. باری بوزان معتقد است که آن دسته از سیاست‌های امنیتی که صرفاً بر اساس منافع امنیتی خودی طراحی شده باشند، منجر به شکست خواهند شد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۱۹). مکتب کپنهاگ با طرح مسئله وابستگی متقابل امنیتی، راهکار ارائه می‌دهد که اگر امنیت و منافع هر یک از دولت‌ها به امنیت و منافع همه مربوط شود، هیچ چیز را نمی‌توان بدون درک همه فهمید (بوزان، ۱۳۹۰؛ ۲۱۳).

این وابستگی متقابل قوی امنیتی بدان معناست که امنیت یک دولت جدا از امنیت دیگری قابل تعریف نیست (بوزان و همکاران، ۱۳۸۶؛ ۳۷-۳۸). در حوزه انرژی، هزاران کیلومتر خطوط لوله نفت و گاز کشورها را به هم متصل می‌کنند که به مانند زنجیری عامل ایجاد وابستگی متقابل در این حوزه هستند (طاهری و سیفی، ۱۳۹۳؛ ۱۳۶-۱۳۵). بنابراین، اگر ایران محل تأمین و ترانزیت انرژی حوزه‌های مهم مصرف‌کننده باشد، سرنوشت امنیت اقتصادی و سیاسی آن‌ها با موقعیت و امنیت ایران پیوند عمیق می‌یابد، که در این راستا قابل توجه و بررسی است (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۲۳).

جایگاه ژئوانرژی ایران در اوراسیا

ایران به دلیل برخورداری از ذخایر عظیم انرژی و موقعیت جغرافیایی، دارای یک جایگاه ممتاز برای ایفای نقش محوری در ترانزیت انرژی و کالا در منطقه است، امری که آن را به سوپرستار انرژی جهان تبدیل کرده است.

ظرفیت‌های انرژی و ژئوپلیتیکی ایران

بر اساس گزارش‌های آماری، منطقه خلیج فارس دارای ۴۸ درصد از کل ذخایر نفت جهان است که از این میزان، حدود ۹,۱ درصد متعلق به ایران است. همچنین، ایران با ۳۲,۱ تریلیون متر مکعب ذخایر، معادل ۱۷,۱٪ گاز جهان، دومین دارنده ذخایر گاز طبیعی در جهان است (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۲۷). این منابع به ایران ظرفیت لازم برای ایفای نقش ابرقدرت در زمینه انرژی را می‌دهد.

یکی از مهمترین اهرم‌های ژئوپلیتیکی ایران، اشراف آن بر تنگه هرمز است که یک آبراه حیاتی برای حمل ۳۵ درصد از کل نفت حمل شده توسط نفتکش‌ها و ۲۰ درصد از کل عرضه جهانی نفت است. توانایی ایران در کنترل کانال‌های ترافیک تانکرهای نفتی و نفوذ در تنگه هرمز، برای این کشور قدرت و نفوذی ایجاد کرده است که در صورت درگیری و تضاد سیاست‌هایش با کشورهای دیگر، آن‌ها باید بهای این مقابله را بپردازند. ایران همچنین یک کشور ترانزیتی مطلوب برای کشورهای محصور در خشکی آسیای مرکزی است تا بتوانند نفت و گاز خود را به آب‌های آزاد و اروپا از طریق ترکیه صادر کنند (علیشاهی و سلیمانی، ۲۰۲۰؛ ۱۸۶).

موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در مرکز «بیضی استراتژی انرژی» قرار دارد؛ جایی که در شمال و جنوب آن کشورهای تولیدکننده و در شرق و غرب آن کشورهای مصرف‌کننده انرژی واقع شده‌اند. این وضعیت، ایران را مستعد تبدیل شدن به هاب انرژی در منطقه می‌کند (علیشاهی و سلیمانی، ۲۰۲۰؛ ۲۵۲). یکی از مهمترین اهرم‌های ژئوپلیتیکی ایران، اشراف آن بر *تنگه هرمز* است که یک آبراه حیاتی برای حمل ۳۵ درصد از کل نفت حمل شده توسط نفتکش‌ها و ۲۰ درصد از کل عرضه جهانی نفت است (بهبودی و همکاران، ۲۰۱۸؛ ۳۷۷).

نقش ایران در کریدورهای ترانزیت اورآسیا

ایران در حال حاضر در تقاطع دو ابرکریدور بزرگ یعنی کریدور بین‌المللی شمال-جنوب (INSTC) و ابتکار کمربند و راه (BRI) نقش‌آفرینی می‌کند.

الف) کریدور شمال-جنوب (INSTC):

این راه‌گذر که توافقنامه آن در سال ۲۰۰۱ بین ایران، هند و روسیه امضا شد، یک شبکه چندوجهی ۷,۲۰۰ کیلومتری است که اروپا و روسیه را از طریق ایران به اقیانوس هند و هند متصل می‌کند (Borah, 2025;90). مزیت اصلی این کریدور برای کشورهای ذی‌نفع این است که مسافت حمل بار از طریق کانال سوئز را تا ۴۰ درصد کوتاه‌تر و هزینه را تا ۳۰ درصد ارزان‌تر می‌کند. برای روسیه، این مسیر تقویت مسیرهای جنوبی در واکنش به تحریم‌های غربی

است (فاخری، ۱۴۰۴؛ ۵۰۹). برای هند، کریدور شمال-جنوب مسیری حیاتی است تا بتواند از محدودیت‌های زمینی پاکستان عبور کرده و به آسیای میانه و اروپا دسترسی یابد (Borah, 2025;90). توسعه بندر چابهار توسط هند، که در این کریدور نقشی استراتژیک دارد، به منظور دور زدن پاکستان و اتصال به آسیای مرکزی از طریق ایران صورت می‌گیرد (Patnaik, 2016;131).

با وجود پیشرفت‌ها، کریدور شمال-جنوب هنوز با چالش‌های بزرگی در ایران مواجه است؛ مهمترین حلقه مفقوده این راهگذر، تکمیل خط آهن رشت - آستارا در شمال ایران است. این بخش ریلی تنها محور باقی‌مانده شاخه غربی کریدور شمال-جنوب است که در صورت احداث، اتصال مستقیم ریلی بمبئی تا هلسینکی فنلاند را از خاک ایران فراهم می‌کند و زمان ترانزیت را به ۱۰ تا ۱۴ روز کاهش می‌دهد. همچنین، زیرساخت‌های ریلی ایران به دلیل موانع جغرافیایی و نبود سرمایه‌گذاری مناسب، ضعیف باقی مانده و ظرفیت ترانزیت فعلی کشور کمتر از ۱۰ میلیون تن است، که با ظرفیت تخمینی ۲۰۰ میلیون تن در سال فاصله زیادی دارد (Avdaliani, 2025; 59).

ب) ابتکار کمربند و راه چین (BRI):

ایران به دلیل موقعیت مرکزی خود در کریدور آسیای مرکزی-آسیای غربی (BRI) نقش محوری دارد. چین در ژانویه ۲۰۱۶ با ایران شراکت راهبردی جامع امضا کرد که تجارت دوجانبه را به ۶۰۰ میلیارد دلار طی ده سال گسترش داد و رسماً ابتکار BRI را به رسمیت شناخت. ایران به عنوان یکی از بانفوذترین کشورهای BRI، نقش مستقیمی در گسترش «جاده ابریشم دیجیتال»، «جاده ابریشم نوآوری» و جاده ابریشم سبزچین دارد. (Butch, 2021;2)

چین در حال شکل‌دهی به مسیرهای جدید فناوری است. این مسیر شامل توسعه حوزه‌هایی مانند اقتصاد دیجیتال، هوش مصنوعی، نانو تکنولوژی، و محاسبات کوانتومی است که قرار است به «جاده ابریشم دیجیتال» تبدیل شوند. ایران از این ایده استقبال کرده و در برنامه توسعه پنج‌ساله خود، مفاهیم «شهرهای هوشمند» و «اقتصاد دیجیتال» را پذیرفته است. شرکت‌های چینی Huawei و ZTE که حدود ۴۰ درصد از بازار جهانی 5G را کنترل می‌کنند، در ایران نیز مشارکت زیرساختی دارند، جایی که ۹۰ درصد جمعیت به اینترنت متصل است (Butch, 2021; 4).

همکاری چین در حوزه انرژی شامل سرمایه‌گذاری سنگین در بازار انرژی‌های تجدیدپذیر ایران (مانند نیروگاه‌های خورشیدی و برق‌آبی) است. همچنین، شرکت‌های چینی در پروژه‌های زیرساختی بزرگی مانند تأمین هشت خط راه‌آهن و تأمین مالی پروژه‌های برقی‌سازی راه‌آهن تهران-مشهد مشارکت دارند که هدف آن، توسعه و برقی‌سازی کل شبکه ریلی ایران تا سال ۲۰۲۵ است. این گسترش ریلی جاه‌طلبانه، ایران را به کشورهای همسایه در امتداد BRI و شبکه‌های ریلی اروپا، آسیای مرکزی و چین متصل می‌کند (Butch, 2021; 4).

با وجود ذخایر عظیم نفت و گاز، ایران در حال گذار به سمت انرژی‌های تجدیدپذیر برای کاهش آلودگی هوا و مصرف سوخت‌های فسیلی است؛ ایران بزرگترین تولیدکننده منابع تجدیدپذیر در خاورمیانه در سال ۲۰۱۹ بود. شرکت‌های دولتی و خصوصی چینی از این فرصت استفاده کرده و سرمایه‌گذاری‌های سنگینی در بازار انرژی‌های تجدیدپذیر ایران از جمله نیروگاه‌های خورشیدی و برق‌آبی انجام داده‌اند. چین همچنین در ساخت کارخانه‌های پنل‌های خورشیدی و زیرساخت‌های فناوری نسل بعدی مانند ایستگاه‌های خورشیدی شناور مشارکت داشته است (Butch, 2021; 8).

چین نقش اساسی در نوسازی شبکه حمل‌ونقل ایران ایفا می‌کند. شرکت‌های چینی تأمین مالی پروژه‌های زیرساختی از جمله برقی‌سازی راه‌آهن تهران-مشهد و تأمین هشت خط راه‌آهن را بر عهده گرفته‌اند. هدف این است که کل شبکه ریلی ایران تا پایان این دهه به ۲۵,۰۰۰ کیلومتر توسعه یابد، که این گسترش ریلی جاه‌طلبانه ایران را به کشورهای همسایه در امتداد BRI و شبکه‌های ریلی اروپا، آسیای مرکزی و چین متصل می‌کند (Butch, 2021; 12).

تأثیر ترانزیت بر قدرت ژئوپلیتیکی و امنیت ملی

از منظر مکتب کپنهاگ و رهیافت اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ایفای نقش محوری ایران در ترانزیت انرژی و کالا در اورآسیا، منافع ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی مستقیمی را برای کشور به همراه دارد که بر توانایی تهران در مقابله با فشارهای بین‌المللی نیز تأثیر می‌گذارد.

ایجاد وابستگی متقابل امنیتی

جایگاه ایران در ترانزیت انرژی، به طور مستقیم امنیت اقتصادی و سیاسی کشورهای مصرف‌کننده را به امنیت ملی ایران گره می‌زند. اگر ایران در حوزه راهبردی خلیج فارس محل تأمین و ترانزیت انرژی کانون‌های مهم مصرف‌کننده باشد (مانند چین، هند و اتحادیه اروپا)، این کشورها نسبت به تهدید منافع و امنیت ملی ایران حساسیت بیشتری نشان خواهند داد. این پیوند، زمینه‌ساز استقرار «همبستگی متقابل» برای تأمین دوسویه امنیت انرژی می‌گردد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۰۷).

از سوی دیگر، همکاری در بخش اقتصادی و انرژی می‌تواند زمینه‌های تعامل و تشریک مساعی متعددی را در سطوح منطقه‌ای فراهم کند؛ برای مثال، همکاری‌های امنیتی و نظامی می‌تواند در راستای تعمیق روابط دوجانبه با چین تقویت شود. همچنین، همکاری با هند در موضوعات امنیتی مشترک مانند تروریسم و امنیت افغانستان، می‌تواند به عنوان اهرمی مؤثر علیه تهدیدات منطقه‌ای عمل کند (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۴۶).

مقابله با تحریم‌ها و انزوای اقتصادی

یکی از مهم‌ترین ابعاد تأثیر ترانزیت بر قدرت ژئوپلیتیکی ایران، توانایی آن در خنثی‌سازی تحریم‌های بین‌المللی و کاهش وابستگی به غرب است (هوشمند ننه کران و رفیع، ۱۴۰۴؛ ۵۷۶). چین به عنوان بزرگترین شریک تجاری ایران، نقش حیاتی در دور زدن تحریم‌ها ایفا کرده است. تأمین مالی پروژه‌های مشترک با شرکت‌های چینی از طریق بانک‌های چینی، امکان دریافت وام‌های کم‌بهره و انجام بیشتر معاملات مالی با ارزهایی غیر از دلار آمریکا را فراهم می‌کند، که این مسیر معاملاتی به تهران اجازه می‌دهد برخی از تحریم‌های تحمیل‌شده آمریکا را دور بزند. نهادهای مالی چینی مانند بانک توسعه چین و شرکت بیمه اعتباری صادراتی چین فعالانه در ایران حضور دارند و پروژه‌های بزرگ زیرساختی و انرژی را تأمین مالی می‌کنند (Butch, 2021; 10).

همچنین، همکاری در کریدورهایی مانند شمال-جنوب که روسیه نیز یکی از بازیگران اصلی آن است، به عنوان مسیری برای تجارت و توسعه که «تحریم‌ها را به چالش می‌کشد» مطرح شده است (Korybko, 2022).

هدف استراتژی اقتصادی-محور ایران، که در دوران تحریم‌ها با عنوان «اقتصاد مقاومتی» ترویج شد، مقابله با جنگ جدید آمریکا (تحریم‌ها) و کاهش وابستگی اقتصادی به غرب است. کریدورهای ترانزیتی فعال، با افزایش مبادلات تجاری و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، می‌توانند روند دلارزدایی و خنثی‌سازی تحریم‌ها را تسریع کنند (هوشمند ننه کران و رفیع، ۱۴۰۴؛ ۵۷۶).

پیوستن به محورهای قدرت اورآسیا

یکی از مصادیق مهم ژئوپلیتیکی چرخش ایران به شرق، عضویت این کشور در سازمان‌هایی مانند سازمان همکاری شانگهای (SCO) و توافق تجارت آزاد با اتحادیه اقتصادی اورآسیا است (Forough, 2021; 322). این اقدامات، ایران را به طور رسمی به یک «گفتگوکننده مشروع در تمام امور امنیتی آسیا» تبدیل می‌کند. همچنین، توسعه روابط راهبردی با چین، به ایران امکان می‌دهد تا در گسترش جاده ابریشم دیجیتال، جاده ابریشم نوآوری و جاده ابریشم سبز نقش‌آفرینی کند که این امر بر قدرت چانه‌زنی تهران در برابر دولت‌های غربی و به ویژه ایالات متحده تأثیر می‌گذارد (Butch, 2021; 2).

ایران همچنین تلاش دارد تا نقش ژئواکونومیک خود را از یک پل ساده به یک چهارراه تمدنی تبدیل کند که در آن، خطوط ترانزیتی شرق-غرب (BRI) و شمال-جنوب (INSTC) در قلمرو این کشور تلاقی می‌کنند. این استراتژی اتصال (ICS)، یک چشم‌انداز بلندمدت است که جغرافیا و موقعیت ایران را برای ابتکارات ژئواکونومیک اورآسیایی هرچه بیشتر ضروری می‌سازد (Forough, 2021; 328).

چالش‌های داخلی و موانع ژئوپلیتیکی

با وجود پتانسیل‌های عظیم، نقش ایران در کریدورهای ترانزیتی اورآسیا با چالش‌های جدی داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی مواجه است.

تحریم‌ها، زیرساخت و ناهماهنگی‌های داخلی

موانع داخلی ایران در بهره‌برداری کامل از مزیت‌های ترانزیتی، شامل ضعف زیرساختی، ناهماهنگی نهادی و تأثیر مستقیم تحریم‌ها بر اقتصاد است. تحریم‌های اقتصادی و مالی، به ویژه در حوزه بانکی و بیمه حمل‌ونقل، مانع از جذب سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری در توسعه زیرساخت‌ها شده‌اند. این امر در شرایطی رخ می‌دهد که ایران به دلیل قدمت میادین نفتی و توسعه نیافتگی میادین گازی خود، به شدت نیازمند فناوری و سرمایه‌گذاری خارجی است.

زیرساخت‌های حمل‌ونقل ایران نیز با چالش‌های جدی مواجه هستند؛ شبکه ریلی از نظر سرعت و اتصال بین‌المللی دارای ضعف است و فرآیندهای گمرکی پیچیده، زمان‌بر و فاقد یکپارچگی دیجیتال هستند که جذابیت مسیر ایران را در مقایسه با رقبا کاهش می‌دهد. علاوه بر این، در سطح سیاست‌گذاری، ضعف در دیپلماسی ترانزیتی و نبود یک نهاد مرکزی هماهنگ‌کننده با اختیارات فرابخشی، موجب پراکندگی تصمیم‌گیری‌ها و عدم انسجام در مذاکرات بین‌المللی شده است (فاخری، ۱۴۰۴؛ ۵۱۱).

۲-۶. ظهور کریدورهای جایگزین و بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک ایران

رقابت قدرت‌های جهانی چین، آمریکا، روسیه، اروپا و هند و قدرت‌های منطقه‌ای برای تصاحب فرصت‌های ژئواکونومیک، باعث از دست رفتن فرصت‌ها و کم‌رنگ شدن ظرفیت‌های کریدوری ایران شده است (سلطانی و امیدوارفر، ۱۴۰۴؛ ۵۲۶). این رقابت‌ها به شکل‌گیری کریدورهای جایگزین و موازی انجامیده که به دنبال دور زدن ایران هستند؛ کریدورهایی مانند اتصال بندر ترکمن‌باشی به باکو، توافقنامه لاجورد (اتصال افغانستان به ترکیه از طریق قفقاز)، و کریدور باکو-تفلیس-قارص (مرکز پژوهش‌ها، ۱۴۰۰؛ ۵۱۲).

کریدور IMEC: این کریدور اقتصادی، که توسط آمریکا با ائتلاف امنیتی I2U2 امارات، هند، آمریکا، عربستان زمینه‌سازی طراحی آن شد، به عنوان یک رقیب جدی برای ابتکار کمربند و راه چین و همچنین ابزاری برای بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک ایران و مقابله با نفوذ منطقه‌ای این کشور طراحی شده است (فقیهی راد، ۱۴۰۴؛ ۵۳۰).

دالان زنگه‌زور: مفهوم دالان زنگه‌زور، که به طور فزاینده‌ای توسط جمهوری آذربایجان و ترکیه ترویج می‌شود، یک دالان ترابری است که آذربایجان را از طریق استان سیونیک ارمنستان به نخجوان و ترکیه متصل می‌کند اجرای این

دالان به معنای قطع دائم مرزهای ایران و ارمنستان و حذف استان آذربایجان شرقی ایران از مسیر ترانزیت ترکیه به باکو است. تحلیلگران این دالان را یک برنامه پان ترکستی با هدف «یکپارچگی جهان ترک» می‌دانند که با منافع ملی و تمامیت ارضی ایران همخوانی ندارد. اگر ایران از هژمونی خطوط انتقال انرژی دور شود و بوسیله رقبای منطقه‌ای کنار گذاشته شود، میزان آسیب‌پذیری منافع ملی و امنیت کشور افزایش می‌یابد (نوروزی زاده و گودرزی، ۱۴۰۰؛ ۱۵۳).

بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک و خفگی ژئوپلیتیک ایران، موجب کم‌اهمیتی جغرافیای ایران برای کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای خواهد شد و تأثیرات جدی بر امنیت ملی کشور خواهد داشت (فقیهی راد، ۱۴۰۴؛ ۵۳۳).

نتیجه‌گیری

موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی ایران در تقاطع کریدورهای ترانزیتی و ذخایر عظیم انرژی، یک مزیت استراتژیک منحصر به فرد است که پتانسیل بالایی برای ارتقاء قدرت ملی و افزایش ضریب امنیت کشور از طریق ایجاد وابستگی متقابل امنیتی دارد. با بهره‌گیری از چارچوب نظری مکتب کپنهاگ، مشاهده می‌شود که هرچه ایران سهم بیشتری در تأمین و ترانزیت انرژی برای حوزه‌های مصرف (به ویژه چین و هند) داشته باشد، به همان میزان حساسیت و خطرپذیری آن حوزه‌ها نسبت به ایران ارتقاء یافته و به تبع آن، ضریب امنیت ملی ایران افزایش می‌یابد. همچنین، توسعه روابط راهبردی با بازیگرانی مانند چین و روسیه در قالب پروژه‌هایی نظیر BRI و شمال-جنوب، به ایران امکان می‌دهد تا تحریم‌های غرب را دور زده و انزوای اقتصادی را بشکند.

با این حال، این فرصت‌ها با تهدیدات جدی خارجی و داخلی روبرو هستند. تحریم‌ها، فقدان سرمایه‌گذاری خارجی و ضعف‌های زیرساختی و نهادی داخلی، توانایی ایران را برای رقابت با کریدورهای جایگزین مانند دالان زنگه‌زور و IMEC کاهش داده است. اگر ایران از هژمونی خطوط انتقال انرژی دور شود و بوسیله رقبای منطقه‌ای کنار گذاشته شود، آسیب‌پذیری منافع ملی و امنیت کشور افزایش می‌یابد.

توصیه‌ها :

برای حفظ و ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی، اتخاذ یک رویکرد تعاملی و ژئواکونومیک امری حیاتی است. این امر مستلزم: (۱) تقویت دیپلماسی خطوط لوله برای پیوند سرنوشت امنیت انرژی مصرف‌کنندگان به ایران. (۲) اجرای اصلاحات ساختاری و نهادی برای رفع موانع لجستیکی و گمرکی. (۳) توسعه زیرساخت‌های جایگزین مانند سواحل مکران و بندر چابهار برای کاهش آسیب‌پذیری از تنگه هرمز و رقابت با مسیرهای رقیب و (۴) ترسیم روابط متوازن در ارتباط

با شرق و غرب است تا منافع ملی بهتر تأمین شود. در نهایت، ترانزیت فراتر از یک فعالیت اقتصادی، به ابزاری برای قدرت نرم و توسعه پایدار تبدیل شده است که می‌تواند نقش ایران را در نظم نوین جهانی بازتعریف کند.

برای مقابله با تهدید جنگ کریدورها و بی‌اثرسازی ژئوپلیتیک، ایران نیازمند اتخاذ یک راهبرد فعال و چندوجهی است که بر توسعه زیرساخت‌ها، دیپلماسی ترانزیتی فعال و تنوع‌بخشی متوازن به شرکای راهبردی متمرکز.

تمرکززدایی از تنگه هرمز و آبراه خلیج فارس و انتقال بخشی از اهمیت کانون این حوزه به سواحل مکران و منطقه چابهار، می‌تواند میزان آسیب‌پذیری ایران را در شرایط بحرانی (مانند مسدود شدن تنگه هرمز) کاهش دهد، در حالی که در میزان آسیب‌پذیری رقبا به علت محدودیت‌های ژئوپلیتیکی تغییری ایجاد نمی‌شود. کشورهای رقیب ایران مانند عربستان و امارات نیز از طریق خطوط لوله اقدام به چندگانه نمودن مجاری ترانزیت انرژی خارج از محدوده تنگه هرمز نموده‌اند.

توسعه بندر چابهار با مشارکت و سرمایه‌گذاری هند، که نقشی استراتژیک در کریدور شمال-جنوب دارد، باعث رونق جنوب شرق کشور، ارتقاء سطح ضریب امنیت ملی و جایگاه منطقه‌ای ایران می‌گردد. این توسعه زیرساختی باید با اصلاحات نهادی، تسهیل گمرکی و ایجاد زیرساخت‌های دیجیتال برای تبادل داده و مدیریت هوشمند بار همراه شود تا از ظرفیت‌های مناطق آزاد نیز بهره‌برداری موثر صورت گیرد.

از منظر اهمیت ترانزیت انرژی، خطوط لوله و زیرساخت‌های آن نسبت به طرق دیگر انتقال انرژی مانند حمل با کشتی، برای تحریم‌کننده سخت‌تر و مقاومت مصرف‌کننده و تولیدکننده بیشتر است. بنابراین، دستگاه سیاست خارجی و وزارت نفت باید در راهبرد میان مدت و بلند مدت خود، بیش از پیش نسبت به تقویت دیپلماسی خطوط لوله اهتمام نمایند.

علاوه بر این، با توجه به افزایش سهم گاز مایع در سبد مصرف انرژی کشورها و سهولت حمل و انتقال آن به نقاط دوردست، تصمیم‌گیران حوزه انرژی ایران باید جهت گرفتن سهم خود از بازارهای نوظهور این محصول، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری مدون و دقیقی انجام دهند، امری که می‌تواند در شرایط کاهش وابستگی جهانی به نفت و افزایش اهمیت گاز، یک مزیت راهبردی برای ایران باشد.

اولویت دادن صرف به برقراری روابط با چین و روسیه به سود منافع ملی نبوده و در این میان ترسیم روابط متوازن در ارتباط با شرق و غرب، می‌تواند منافع ملی و منطقه‌ای ایران را بهتر تأمین نماید. اگرچه همکاری با چین و روسیه به ایران امکان شکستن انزوای تحریمی را می‌دهد. اما ایران باید هوشیار باشد که اجازه ابتکار عمل یک‌جانبه به چین در بخش‌های مختلف (مانند چابهار) باعث تضعیف کارت ایران در مقابل هند نشود.

در عین حال، همکاری در حوزه انرژی می‌تواند زمینه روابط هنجارمند با اتحادیه اروپا را نیز فراهم کند. ایران و اتحادیه اروپا در برخی از حوزه‌ها دارای منافع همسو مانند مقابله با تهدیدات امنیتی مشترک و امنیت انرژی هستند؛ در صورت تنش‌زدایی، زمینه گسترش در حوزه ترانزیت انرژی و امنیت متقابل فراهم است.

منابع

- افضلی، رسول؛ ذکی، یاشار و محمد حسین دشتی (۱۳۹۷). «مؤلفه‌های قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی ایران و ظرفیت‌های آن در عرصه بین‌الملل». فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، ۸(۲)، ۱۲۱-۱۴۲.
- بوزان، باری (۱۳۹۰). مردم دولتها و هراس، جلد اول (ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- طباطبایی، محمد جواد و سید محمد فتحی (۱۳۹۳). «تحول مفهوم امنیت در ناتو پس از جنگ سرد بر اساس مکتب کپنهاگ». فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن، ۵(۱۷)، ۶-۴۲.
- طاهری، ابوالقاسم و عبدالمجید سیفی (۱۳۹۳). «امنیت انرژی و نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای». فصلنامه سیاست پژوهی، ۱(۱)، ۱۲۹-۱۵۱.
- فاخری، مرتضی (۱۴۰۴). «ایران در تنگنای کریدورهای جدید». جهان صنعت.
- فتحی، محمدجواد؛ آصفی، حمیدرضا و ابوذر نظریان (۱۳۹۵). «تأثیر ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک خط لوله نکا-جاسک بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۵(۱۹)، ۱۰۳-۱۲۸.
- فقیهی راد، علیرضا (۱۴۰۴). «جنگ کریدورها و جایگاه ایران در آینده نظم‌های جدید». باشگاه خبرنگاران جوان.
- حافظنیا، محمدرضا و مراد کاویانی‌راد (۱۳۹۳). فلسفه جغرافیای سیاسی، جلد اول، چاپ اول. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی. (حافظنیا و کاویانی‌راد، ۱۳۹۳؛ ۲۵۳)
- هوشمند ننه کران، داریوش و حسین رفیع (۱۴۰۴). «کریدور شمال-جنوب و نقش آن در اقتصاد سیاسی ایران». فصلنامه علمی مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز.

- نوروزی زاده، فتح اله و مهناز گودرزی (۱۴۰۰). «بررسی نقش ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ترانزیت انرژی (نفت و گاز) خلیج فارس بر امنیت ملی ایران». پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، ۱۱(۴)، ۹۹-۱۲۰.
- ویسی، هادی (۱۳۹۸). «رقابت‌های ژئوپلیتیکی ایران و عربستان سعودی و ضرورت گذار از ژئوپلیتیک ایدئولوژی به ژئواکونومی در منطقه خلیج فارس». فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، ۹(۱)، ۲۱۹-۲۴۰.
- ساعی، احمد و مریم پاشنگ (۱۳۹۵). «ضرورت نگاه فراملی به امنیت انرژی». فصلنامه راهبرد، ۲۵(۸۰)، ۲۳۳-۲۵۳.
- سلطانی، ناصر و سجاد امیدوارفر (۱۴۰۴). «ایران و کریدورهای ترانزیتی اوراسیا؛ رویای موقعیت یا واقعیت‌های ژئوپلیتیکی». پژوهشهای جغرافیای انسانی.
- مجتهدزاده، پیروز و احمد رشیدی نژاد (۱۳۹۰). «رقابت روسیه با ایران در حوزه انرژی مناطق آسیای مرکزی - خزر و قفقاز». راهبرد یاس، ۲۵. (مجتهدزاده و رشیدی نژاد، ۱۳۹۰؛ ۵۷۴)

Avdaliani (2025). The International North-South Transport Corridor. Gulf Research Center.

Butch, Taylor (2021). China in the Middle East: Iran's "Belt and Road" Role. Middle East Quarterly, 28(2). (Butch, 2021; 2, 9, 12)

Borah, Rupakjyoti (2025). The International North-South Transportation Corridor (INSTC): What Lies Ahead? – Analysis. Eurasia Review.

Dyer & Trombetta (2013). International of Energy Security, London ,Edward Elgar Publications.

Forough, Mohammadbagher (2021). Raisi's Foreign Policy: Pragmatic Revolutionism and the Iranian Pivot to Asia. GIGA Focus | Middle East, (7).

Khanum, Khadija Almus (2024). Energy, sanctions, and diplomacy: Reviving the Iran-Pakistan gas pipeline. The Express Tribune.

Korybko, Andrew (2022). RUSSIA AND IRAN ARE BUILDING A TRADE ROUTE THAT DEFIES SANCTIONS. Bloomberg.

Maleki, Abbas (2007). Energy Supply and Demand in Eurasia: Cooperation between EU and Iran. China and Eurasia Forum Quarterly

مطالعات سیاسی و رسانه‌ای

ایران معاصر

CONTEMPORARY IRANIAN
POLITICAL & MEDIA STUDIES

موسسه علمی پژوهشی اندیشه‌ها
andishevaghalam

دوره 1، شماره 2، تابستان 1405

Nasirpour (2019). Iran-India Relations with Future Prospects, International Quarterly of Geopolitics.

Patnaik (2016). Central Asia: Geopolitics, security and stability, Routledge.

Tirone & Motevalli (2022). Russia and Iran are building a trade route that defies sanctions. Bloomberg.

WANA. (2025). Iran's Transit Boom Shocks Competitors. WANA News Agency.